

se francouzským zájmům a když se vyhne odvodní povinnosti (tamže č. 5).

O vdaných ženách obsahuje zvláštní ustanovení čl. 8: »Cizinka, která se provdá za Francouze, získá francouzskou příslušnost jen tehdy, když o ni výslovně požádá, anebo když podle zákonů svého státu sleduje nezbytně příslušnost manželovu.

Francouzka, která se provdá za cizince, zachová si francouzskou příslušnost, leda že by prohlásila výslovně, že hodlá získati příslušnost svého manžela podle ustanovení zákonů jeho vlasti.

Ztrácí příslušnost francouzskou, když první sídlo manželů po sňatku jest mimo Francii a jestliže žena získává nezbytně státní občanství manželovo podle zákonů jeho vlasti.«

(Dokončení.)

Prof. Dr. M. P. Čubinskij a jeho vědecká práce v oboru kriminologie.

Prof. A. Maklecov. (Lublaň.)

Před několika lety uveřejnili jsme v »Právniku« (roč. LXII., seš. 12.) článek, věnovaný znamenitému ruskému kriminalistovi, nyní už zesnulému prof. N. S. Tagancevovi. Dnes chceme pojednati o vědecké činnosti bývalého profesora petrohradské university, nyní profesora subotické právnické fakulty M. P. Čubinského, vynikajícího representanta sociologického směru v ruské literatuře trestního práva. Činíme tak u příležitosti 35letého jubilea vědecké práce tohoto učence, při jehož oslavě byly vydány tyto publikace:

1. Prof. M. P. Čubinskiji 35-letije jeho naučnoj, literaturnoj i obščestvennoj dějatelnosti. Jubilejnyj sbornik. Bělehrad 1930 (rusky).
2. Dr. M. P. Čubinski: Povodom proslave njegovog 35-godišnjeg rada. Subotica 1930 (srbsky).

Ruská nauka trestního práva byla až do let 60. min. století celkem nesamostatná. Bylať v značné míře odvislou na nauce německé, při čemž obzvláště silně projevovaly se v ní vlivy A. Feuerbacha a Grolmana. Teprve v letech 60.

a 70. XIX. stol., v době všeobecného kulturního rozkvětu Ruska, vystupuje na poli nauky trestního práva řada znamenitých pracovníků, jimiž se ruská právní věda může vším právem honositi. Stačí, uvedem-li zde jména Spasoviče, Koni, Někljudova, Taganceva, Fojnického a Kistjakovského. Později přistupují k nim Sergějevský, Duchovskoj, Vladimirov, Dril a řada jiných vynikajících kriminalistů. Je samozřejmé, že nemůžeme na tomto místě jednati o významu vědecké práce jednotlivých učenců, jejichž jména jsme výše uvedli. Chceme jen zdůrazniti, že byli to už vesměs představitelé skutečně samostatné ruské nauky trestního práva. Jsouce ve stálém styku s vědeckým badáním za hranicemi Ruska, tito učenci přinášeli už vlastní, cenné a důležité poznatky, které znamenaly skutečný pokrok ve vědeckém badání a právě od této doby s ruskou vědeckou prací v oboru trestního práva začíná se počítati v odborné světové literatuře.

V této době začíná se také v ruské nauce trestního práva silněji projevovati rozdělení na jednotlivé školy a směry. S hlediska ustálené, třebas dosti sporné klasifikace můžeme rozlišovati mezi ruskými kriminalisty posledních desíletí klasiky, antropology a sociology. Pro ruskou nauku trestního práva je však charakteristické jednak to, že mezi jednotlivými směry není příliš ostrého rozhraničení, jednak to, že ve všech směrech převládají tendence sociálně-humanistické, které, pokud jde o kriminálně-politický program, tvořily určité pojítko mezi jednotlivými směry. Je samozřejmé, že poukazujeme-li na to, nechceme tím nikterak zastíratí velmi podstatné rozdíly metodologické povahy mezi pracemi klasiků — Taganceva, Sergějevského, Kisěleva, Nabokova, na jedné straně a sociologů — Fojnického, Čubinského, Pjontkovského, Hermeta, na straně druhé. Avšak není-li příznačné, že Taganceva, vůdce klasického směru, považovali zahraniční sociologové skoro za svého člověka? Neméně charakteristické je to, že ideje ve stylu Birkmeyerově nenacházely příznivé půdy v řadách ruských klasiků a že na sjezdech ruské skupiny Mezinárodního svazu kriminalistů vznikaly vědecké spory velmi často bez jakékoliv souvislosti s rozdělením na jednotlivé směry. Snad byl to jediný Sergějevský, kterého můžeme považovati za vyhraněného klasika konservativního směru, avšak byl to právě jeho

hlas, který zněl do jisté míry cize v ruské literatuře a který porušoval tón, který v této literatuře převládal a který můžeme považovati dokonce za její charakteristickou zvláštnost.

Podle našeho mínění bylo jednou z největších vědeckých zásluh M. P. Čubinského, že byl to právě on, který učinil obzvláště mnoho pro zjemnění a kristalisaci ruské vědecké myšlenky ve speciálním oboru učení o zločinu. Mohou-li býti určité stopy sociologismu v trestním právu zjištěny už v prvních pracích Nekljudova (pokud se tento nacházel pod vlivem A. Comte-a a Kotlého), u Duchovského a u Fojnického, byl to přece jen vlastně teprve Čubinský, který ve svých vědeckých pracích tyto these, formulované jen programaticky, rozvinul. Už jeho práce, vzniklá ještě v mladistvých letech a věnovaná otázce o hlavních směrech v nauce trestního práva, vzbudila pozornost vědeckých kruhů přesností, s jakou zde byly formulovány základní rozdíly v názorech jednotlivých směrů. Není divu, že i N. S. Tagancev, jinak kritik přísný a velmi střízlivý, odvolává se ve svém znamenitém Výkladu trestního práva (Lekcijski po ugotovnomu pravu, vyd. 1902 r.) na první práce Čubinského, při čemž mluví o nich velmi pochvalně a formuluje také své stanovisko k thesím Čubinského.

Ve svém díle »Očerki ugotovnoj (trestní) politiki« (vyšlo v několika vydáních, později přepracováno p. t. »Kurs ugotovnoj politiki«) formuluje Čubinský vzájemný poměr mezi jednotlivými směry v nauce trestního práva, při čemž vystupuje zejména proti příliš ostrému protikladu směrů antropologického a sociologického, tedy proti názoru, že jsou to směry zásadně odlišné a nesmiřitelné. »Nesmíme zapomínati na to« — praví Čubinský — »že t. zv. sociologická škola, která věnovala zvláštní pozornost sociální stránce zločinu, nepopírá (aspoň pokud jde o většinu představitelů tohoto směru) nikterak ani význam mnoha antropologických činitelů ani potřebu prozkoumání po stránce právní, které tvoří základ školy klasické; škola sociologická je tedy ve skutečnosti směrem sprostředkujícím.« Čubinskij zdůrazňuje zejména názory, společné jak antropologům, tak též sociologům: jedni i druzí uznávají, že zkoumání zločinu a trestu jen po stránce abstraktně-právní nepostačuje a že proto je třeba rozšířiti nauku trestního práva a uvésti do ní nové, nepráv-

nické prvky. Avšak kdežto literatura byla často nekriticky ve vleku sociologického učení, konstatoval Čubinskij se zvláštní vědeckou prozíravostí, že »ani sociologická škola ani škola antropologická nemohou býti považovány za zjevy dovršené a ustálené«. Další vývoj vědeckého badání potvrdil správnost tohoto názoru. Třebas charakteristika nauky trestního práva, kterou dává ruský právní filosof E. Spektorokij (»trestní právo trestá, aniž by se vši určitostí vědělo, kdo a za co má býti trestán a dokonce má-li se trestati vůbec«),¹⁾ je příliš pesimistická, nelze přece jen popřít, že základy naší vědy skutečně nejsou ještě ani zdaleka ustáleny.

Kriminalisti-novotáři s vůdcem sociologické školy F. v. Lisztem v čele, razili nové cesty nauce trestního práva v rozličných směrech: kriminologickém, penologickém a trestně-politickém. Prof. Čubinskij věnoval své síly vědeckému badání v posledním z těchto směrů. Jeho velké zásluhy v tomto ohledu jsou všeobecně uznány. V evropské literatuře byl Čubinskij vlastně tvůrcem systému trestní politiky. Čubinskij uvádí sice sám řadu svých předchůdců, avšak je třeba říci, že jiní kriminalisté věnovali otázkám trestní politiky jen kratší studie, kdežto Čubinskij byl první, který přistoupil k systematickému zpracování této otázky. Vzhledem ke stavu trestní politiky a právní politiky vůbec v době vydání »Očerků ugolovnoj politiki« Čubinského, musíme říci, že byl to pokus skutečně smělý. Jeho uskutečnění svědčilo o vynikajících konstruktivních schopnostech autorových. Pokračovati na cestě už ražené není věcí tak těžkou; mnohem těžší je raziti cestu na půdě ještě panenské. Ve svých »Očerkách« a ještě více ve svém »Kursu ugol. politiki« musel Čubinskij nejednou stavěti milníky tam, kde ještě vůbec neměl předchůdců. Jeho zásluhou je rovněž to, že na některých ruských universitách byla zavedena trestní politika jakožto povinný předmět vyučování. Už tato okolnost zajišťovala by Čubinskému vynikající místo v dějinách trestního práva. V evropské vědecké literatuře je tu jen dílo Aschaffenburgovo »Das Verbrechen und seine Bekämpfung«, které se — pokud se jedná o rozsáhlou základnu díla — blíží monumentální práci Čubinského. Avšak práce Aschaffenburgova vyšla mnohem později než dílo Čubinského.

¹⁾ E. V. Spektorskij, (Hristianstvo i kultura.) Praha 1925.

Kriminální politiku považuje Čubinskij za součást nauky trestního práva. Jejím úkolem je zjistiti podmínky nejlepší organizace trestního soudnictví v té které zemi, podmínky dosažitelné jednak cestou sociálních reforem, jednak cestou zlepšení trestního zákonodárství. Trestní politika dělí se na politiku prevence a politiku represe a opírajíc se o základy trestní etiologie bere ve svých závěrech v úvahu výsledky právně-historického badání a srovnávací právovědy. Spojení prvků reálních a ideálních je pro trestní politiku pramenem stálé obnovy a pokroku. Tak můžeme stručně formulovati celkovou koncepci Čubinského. Čubinskij neobával se námitky, že je eklektikem, poněvadž věděl, že tak komplikované zjevy sociálního života, jako jsou zločin a trest, nejsou jednoznačné a že proto i pluralismus v metodě badání je úplně odůvodněný.

První tři desetiletí XX. st., během kterých byla v řadě států provedena pronikavá reforma trestního zákonodárství, potvrdily správnost názorů Čubinského. Reforma trestního zákonodárství — pokud reformátoři jdou skutečně novými cestami — nezáleží totiž jen v zlepšení zákonodárné techniky a v zjemnění právnických definicí. Naopak, tato reformní snaha mění ráz trestního práva, uplatňujíc vedle trestů též zabezpečovací opatření, povinnou léčbu a převýchovu. Pomocí institutů rehabilitace a povinné péče o trestance reformní hnutí směřuje k jejich sociální reklasaci. Nové trestní právo zrušuje poslední zbytky stavovských a jiných privilegií v trestním právu, snaží se hájiti slabšího před silnějším, vede boj proti sociálnímu parazitismu a proti hrubým formám hospodářského vykořisťování a tím vychází vstříc požadavkům sociální spravedlnosti. Všechny tyto snahy, všechny tyto novoty nemohly býti výsledkem čistě právního konstruktivního myšlení; jednalo se zde hlavně o realizaci nových základů trestní politiky, která se opírá o všestranné prozkoumání rozličných činitelů zločinnosti. Ve svých pracích Čubinskij v značné míře předvídal tyto nové zjevy a snahy a dal jim silné a systematické vědecké odůvodnění.

Jak ve svém »Výkladu trestní politiky« (Kurs), taktéž ve svých monografických pracích (viz zejména jeho »Motiv zločinu a jeho význam v trestním právu«) a v článcích pro-

jevuje Čubinskij obzvláště cenný rys své povahy, a to realistický cit a jemné porozumění pro životní skutečnost. V poměrech ruských byl to rys obzvláště cenný. Je totiž třeba říci, že jak všeobecně, tak též i v ruské literatuře byl maximalismus a radikalismus — který zná jen jeden požadavek: buď všechno anebo nic — zjevem dosti častým. V dílech některých ruských kriminalistů a publicistů projevovalo se naprosté neporozumění pro nevyhnutelnost trestu a pro nutnost energického hájení společnosti proti zločinným elementům. Byl to svého druhu tolstojismus v trestním právu. Na zločince bylo hleděno jakožto na oběť prostředí a zevnějších poměrů. Maně přichází na mysl sarkastická poznámka francouzského státního návladního: *»tout le monde est coupable excepté le criminal«*. Požadavek zlepšení organizace trestních ústavů nepostačoval: žádalo se, aby byly přeměněny na *»sociální kliniky«*.

Tento maximalismus byl Čubinskému úplně cizí. Čubinskij se vší rozhodností vystupoval proti pokusům, které zevšeobecnováním nedostatků platných zákoníků a zdůrazňováním historických přežitků, jakožto organické a neodstranitelné prý součásti trestního práva, směřovaly k podkopání základů trestní represe a k provedení důkazu, že tato represe nemůže sloužiti všeobecnému blahu. Čubinskij nesouhlasil ani s jednostrannou charakteristikou M. N. Herneta, který opíraje se o mnohé stinné stránky dnešního trestního systému, viděl v něm *»obraz, který se jen málo liší od středověké mučírny«*. M. P. Čubinskij správně poukazoval na to, že zápas lidské myšlenky o zlepšení trestního soudnictví a o reformu trestního systému nebyl veden nadarmo, a že v tomto oboru bylo už dosaženo značných a důležitých výsledků. Neznamená to, že by Čubinskij byl laudator temporis acti a že by neviděl nedostatky platného trestního systému a trestního soudnictví. Naopak, bystrý zrak, praktický cit a jemný analytický způsob myšlení Čubinského všímají si podstatných chyb zkosnatělého trestního systému a nedostatků trestního soudnictví. Po celou dlouhou dobu své vědecké činnosti v Rusku a ve své nové vlasti — Jugoslavii vede Čubinskij s neúnavnou energií boj o uplatnění nových zásad v trestním právu, o jeho reformu v duchu zásad, vypracovaných sociologickou školou trestního práva. Není

proto náhodou, že Čubinskij zastával vedoucí místo v ruské skupině Mezinárodního svazu kriminalistů. Avšak i zde nešel Čubinskij vychozenou cestou, nýbrž projevoval vždy vzácnou vědeckou neodvislost a samostatnost, třebas by se jeho stanovisko neshodovalo s převládajícími názory a míněními. Poukážeme v tom ohledu na př. na to, že Čubinskij vyslovoval se pro přísnější represí proti t. zv. chuliganství a že hájil kmetský soud.

Jsa odpůrcem přehnané a neodůvodněné sentimentality, hájí Čubinskij v zásadních otázkách trestního práva důsledně šlechtitou tradici lidskosti v trestním soudnictví. Čubinskij byl a zůstal důsledným odpůrcem trestu smrti: vystupoval proti němu v Rusku a byl nejdůslednějším a nejhouževnatějším odpůrcem zavedení tohoto trestu do nového jugoslávského trestního zákoníka. V ohromné světové literatuře, věnované otázce o trestu smrti, vyšly z jeho pera výjimečně přesvědčivě psané stránky.

Učeným teoretikům je občas — ne bez určitých důvodů — vytýkáno, že jsou vzdáleni života. Nutnost prakticky aplikovati své vědomosti zastihuje je nepřipraveny, složitost životních zjevů uvádí je v rozpaky. Použijeme-li známého srovnání, můžeme říci, že jsou zvyklí cestovati po mapě a že cestování po zemi je pro ně věcí velmi obtížnou a nepříjemnou. Prof. Čubinskij nepatří k učencům tohoto druhu. Svědčí o tom už jeho obzvláště živý a intenzivní zájem o praktické problémy trestní politiky. V ještě větší míře svědčí o tom jeho činnost jakožto senátora (člena nejv. soudu) a vrchního státního zástupce v Rusku, jeho práce jakožto člena komise pro revisi a uvedení v působnost ruského trestního zákoníka ze dne 22. března r. 1903 a zejména jeho práce v komisi pro vypracování osnovy jugoslávského trestního zákoníka.

Chtěl bych obzvláště zdůrazniti účast Čubinského v odpovědné práci pro reformu trestního zákonodárství v Jugoslavii. Téměř hned po svém příjezdu do Jugoslaviie začal Čubinskij konati (srbsky) přednášky na právnické fakultě bělehradské university a záhy potom byl pozván k účasti v komisi pro reformu trestního zákonodárství v Jugoslavii. V této nové úloze projevil Čubinskij plně svou schopnost rychlé a dokonalé orientace. Jak význačné místo zaujal Čubinskij ihned v této komisi, dosvědčují výmluvně hlasy jejích vyni-

kažících členů, profesorů J. Šiloviće, M. Dolence, N. Ogorelicy a j.

V pracích prof. Čubinského, vydaných srbsky a věnovaných reformě trestního práva a trestního řádu, objevují se přednosti známé z jiných spisů tohoto autora. Práce tyto svědčí zejména o tom, že autor, třebaš je vlastně cizincem, všímá si ve všech svých návrzích zvláštních podmínek státního a sociálního života země, v níž našel nejen útulek, nýbrž také možnost využití svého velkého nadání. Jsou-li v novém jugoslávském trestním zákonodárství, zejména ve všeobecné části nového trestního zákoníka ze dne 27. ledna r. 1929, zřejmé stopy vlivů ruských právních ideí a konstrukcí, charakteristických právě pro ruské právo, je to výsledkem práce Čubinského.

Velký počet vědeckých prací Čubinského svědčí o jeho neúnavné tvůrčí energii. Kromě dvou monumentálních monografií, »Motiv zločinu a jeho význam v trestním právu« (magisterská práce) a »Očerki ugoslovnoj (trestní) politiki« (doktorská práce), vydal Čubinskyj uvedený výše »Kurs (výklad) ugol. politiki« a velmi značný počet monografií a článků. Články, sepsané v první době vědecké činnosti Čubinského byly sebrány a vydány v dvousvazkovém sborníku. Práce pozdější zaujaly by ve zvláštním souhrnném vydání ještě několik svazků. Poslední jeho práci, sepsanou srbsky, je obšírný komentář k novému jugoslávskému trestnímu zákoníku.²⁾ V německé literatuře je velmi známou práce, věnovaná Wahlbergovi. Práce tato byla otištěna v Zeitschrift f. die ges. Strafrechtswissenschaft (sv. 23) a je citována ve všech vydáních znamenité učebnice F. Liszta »Lehrbuch des deutschen Strafrechts«. Práce Čubinského p. t. »Zákon a skutečnost v sovětském Rusku« vyšla rusky, srbsky a bulharsky. Z osobních rozmluv se zesnulým prof. F. Lisztem měl podepsaný možnost přesvědčiti se o tom, jaké vážnosti požíval prof. Čubinskij ve směrodatných kruzích Mezinárodního svazu kriminalistů.

Vědecká práce Čubinského byla vysoce ceněna a uznávána učenici takového jména, jako N. S. Tagancev, A. F.

²⁾ Dr. Mih. Čubinsky, Naučni i praktički komentar Krivično Zakonika Kraljevine Jugoslavije od 27. 1929 god. Beograd 1930. Str. XV + 207 + 390. (Izdavačka kajižarnica Gece Kona)

Koni (viz jeho článek o »Výkladu trestní politiky« Čubinského: A. F. Koni, Na žizněnnom puti, III. 1., str. 581—594), F. Liszta a j. a byla oceněna též v Jugoslavii, kde prof. Čubinskij pokračuje ve své práci od r. 1920 až dodnes.

P R A K T I C K É P Ř Í P A D Y.

Není-li mezi manžely souhlasu, zda manželské společenství bylo obnoveno, nutno ponechatí manželům, po případě i jiným účastníkům, aby žalobou uplatnili nároky osobované si z obnovy manželského společenství.

Rozvedená manželka, opírajíc se o ustanovení § 110 obč. zák. a plen. usnesení n. s. ze dne 14./12. 1927 pres. 719/27,*) č. 7622 sb. n. s., oznámila soudu, že obnovila manželství se svým rozvedeným mužem, ježto s ním po rozvodu delší čas žila ve společné domácnosti. Soud I. instance oznámení nevzal na vědomí, zjistiv výsledkem rozvedeného manžela, který popřel obnovení manželského soužití, a svědků, že žadatelka zůstala sice po rozvodě asi 6 neděl v bytě svého manžela, nikoli však jako manželka, nýbrž jako osoba cizí na svoji vlastní žádost, a to proto, že neměla kam jíti, takže tento dočasný pobyt nelze pokládati za obnovení soudně rozvedeného manželství. Usnesení toto bylo vrchním soudem i nejvyšším soudem potvrzeno, nejvyšším soudem z těchto důvodů:

Pro vyskytnuvší se pochybnosti bylo především rozhodnouti, zda dovolací rekurs má býti posuzován podle civ. s. ř., podle něhož by byl, byv podán do srovnalých usnesení prvního a rekursního soudu, nepřipustným, či podle § 16 nesp. pat., podle něhož by mu vyhovět, kdyby naříkané usnesení skutečně trpělo tvrzeným rozporem se zákonem. Jak nejv. s. vyslovil již v rozhodnutí čís. 5782 sb. n. s., jest ohlášení obnovy manželského společenství ve smyslu § 110 obč. zák. úkonem řízení nesp., a to i tehdy, když bylo na rozvod uznáno rozsudkem po sporném jednání, neboť nelze takové oznámení v tomto případě jinak posuzovati než při rozvodu dobrovolném, při němž použití předpisů sporného řízení nemůže vůbec přijíti v úvahu. Rozvodový spor byl skončen rozsudkem, oznámení o obnově manželského společenství není pokračováním v rozvodovém řízení, nýbrž novým, zcela samostatným úkonem. Nezavdává se jím podnět ke zjišťování, zda manželské společenství bylo obnoveno, rozvod byl odčiněn a manželství obnoveno, nýbrž oznamuje prostě soudu, aby to bylo příslušnými úřady vedeno v patrnosti, že manželské společenství bylo obnoveno. Pro použití

*) Viz Právník 1928, str. 89.